

Γέννησε η Παναγία τον Θεό; Ο Θεός γεννήθηκε από μια γυναίκα; (Ηρακλής Αθ. Φίλιος, Βαλκανιολόγος-θεολόγος)

/ [Πεμπτούσια](#)

Ο άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας έχει γράψει πως η Θεοτόκος αγιάζει την αγία Τριάδα! Αυτό, εν πρώτοις αποτελεί ένα λόγο «σκανδαλιστικό». Πώς γίνεται μία άνθρωπος να αγιάζει την αγία Τριάδα; Κι αν ο λόγος αυτός προκαλεί, κάποιοι άλλοι απορούν ή και αρνούνται πως η Παναγία γέννησε τον Θεό.

Πώς λοιπόν γίνεται να γεννηθεί το κτιστό από το άκτιστο; Αυτό στην αρχαία ελληνική σκέψη είναι αδύνατο. Κάτι πέρα από μία κατάσταση ασυμβίβαστου. Εντελώς ξένο άκουσμα, καθώς στο πλατωνικό συμπόσιο «θεός δέ άνθρωπω οὐ μίγνυται». Πώς λοιπόν ο τέλειος Θεός κοινωνεί με τον αμαρτωλό άνθρωπο, θεώρηση που συναντάται στους νεοπλατωνικούς; Δεν υπάρχει καμία περίπτωση. Δεν υπάρχει καμία δυνατότητα το τέλειο να κοινωνεί με το ατελές. Αυτό υποστήριζε και ο Νεστόριος. Και γι' αυτό την Παναγία δεν την ονόμαζε «Θεοτόκο» αλλά της προσέδιδε ονόματα δηλωτικά της ανθρώπινης φύσης, άρα και κτιστής περατότητας (π.χ. «ανθρωποτόκο», «Χριστοτόκο», «Κυριοτόκο» κ.α.).

Τι έλεγε λοιπόν ο Νεστόριος επηρεασμένος από την νεοπλατωνική σκέψη; «Την Μαρία κανείς να μην την αποκαλεί Θεοτόκο, γιατί η Μαρία ήταν άνθρωπος, υπό ανθρώπου δε να γεννηθεί ο Θεός είναι αδύνατον». Πράγματι είναι αδύνατον! Κανείς άνθρωπος, μέσα από την αυτεξουσιότητά του και τις κτιστές του αντοχές, δεν είχε και δεν έχει τη δύναμη για ένα τέτοιο θαύμα. Κι έρχεται στο σημείο αυτό ο άγιος Πρόκλος Κων/πόλεως και συντρίβει τον ηθικισμό και ανέραστο ευσεβισμό του Νεστορίου, ταράζοντας τα νερά και λέγοντας πως «μία άνθρωπος δεν μπορεί να γεννήσει τον Θεό, αλλά ένας Θεός μπορεί να γεννηθεί υπό γυναικός». Είναι αυτή η κατάλυση των νόμων της φύσης, των νόμων που διέπουν τη χρονική της ακολουθία μα και την ίδια της την αδυναμία να υπάρξει εκτός της θείας δημιουργικής δύναμης. Γι' αυτό και η αγία μας Εκκλησία στις 15 Αυγούστου ψάλλει «νενίκηνται τῆς φύσεως οἱ ὄροι ἐν σοί, Παρθένε Ἄχραντε» (Ωδή Θ' εορτής, Κανών

α').

Κι αν η αρχαιοελληνική σκέψη αδυνατούσε να δεχτεί πως ο Θεός δεν κοινωνεί με τον άνθρωπο, η σύνολη πατερική σοφία κάνει λόγο για το αντίθετο, αλλά δείχνει και τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος μπορεί να γίνει κοινωνός της θείας χάριτος. Έτσι, ο «ανέκφραστος, απερινόητος, άορατος, ακατάληπτος Θεός» (ευχή της Θείας Ευχαριστίας), πλέον γίνεται άνθρωπος και χωράει στη μήτρα μιας παρθένου. Πρόκειται για την απόλυτη κατάφαση του Θεού στον άνθρωπο. Το «ναι» του Θεού στην ανθρώπινη αδυναμία και αστοχία. Το «ναι» του Θεού στην ανθρώπινη φύση, που δεν καταστράφηκε, αλλά αμαυρώθηκε. Και γι' αυτό ο Θεός τολμάει να έρθει σε ρήξη με τη φύση, τους νόμους της και την ανθρώπινη λογική. Βγαίνει από τη βεβαιότητα που Του παρέχει η τριαδική Του ύπαρξη, δεν φοβάται επουδενί μήπως χάσει την ουσία Του, τα ιδιώματά Του και χτυπάει στη ρίζα τη νοησιαρχική και αισθησιοκρατική αντίληψη. Φανταστείτε λοιπόν την αποδεικτική αμηχανία του Descartes, την αισθησιοκρατική εμπειρία του Lock, και την σκληρή αθεία του Richard Dawkins σε τι αδιέξοδο θα έφταναν μέσα από την απομυθοποίηση της φύσης και φυσικά την απορία του Rousseau που θα έβλεπε πως ο Θεός είναι υπεράνω της φύσης και των νόμων της. Αποφασίζει λοιπόν ο Θεός και επιλέγει ο ίδιος να κινηθεί προς τον άνθρωπο, αφού ο τελευταίος υπήρξε αδύναμος. Το «ακίνητον κινούν» κατά Αριστοτέλη, κινείται προς τον άνθρωπο και σαρκώνεται στη μήτρα της Θεοτόκου, χωρίς να εκβιάζει την αυτεξουσιότητά της, αλλά με τη «συγκατάθεσή» της όπως σημειώνει ο Ιωάννης Δαμασκηνός.

Η λογική επιτάσσει το ασυμβίβαστο κτιστού και άκτιστου, και δεν γεφυρώνει με την αντίληψή της την απόσταση αυτή. Κι εδώ η αρχαιοελληνική σκέψη αδυνατεί να συλλάβει τον τρόπο της κοινωνίας Θεού - ανθρώπου. Αυτό έχει μία λογική, όμως δεν σημαίνει ότι δεν γίνεται. Το χάσμα γεφυρώνεται μέσα από τις άκτιστες ενέργειες του Θεού στην κτίση, τη φύση, τον άνθρωπο, εν τέλει στην ίδια την ιστορία. Το ασυμβίβαστο εξάλλου από τον Ιωάννη Δαμασκηνό, εντοπίζεται στη φύση (πάντα απέχει τοῦ Θεοῦ οὐ τόπω ἀλλὰ φύσει). Η ουσία Του παραμένει απρόσιτη, όχι όμως η αποκάλυψή Του. Αυτό οδηγεί τους Μ. Βασίλειο, Γρηγόριο Νύσσης, Ιωάννη Δαμασκηνό και άλλους Πατέρες να κάνουν λόγο για αποκάλυψη του Θεού μέσα από τις ενέργειές Του, οι οποίες φυσικά δεν σχετίζονται με το είναι της Ὑπαρξῆς Του αλλά με την αποκαλυπτική παρουσία του Θεού στην κτίση. Γι' αυτό και ο μεγάλος Νύσσης θα πει «διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἡμᾶς χειρ ἀγωγεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς θείας φύσεως ἔρευναν».

Η εποχή της απελπισίας και των αδιεξόδων νεκρώθηκε. Η ισχύς που έχει ο μισάνθρωπος και τρισκατάρατος εωσφόρος δεν είναι αιώνια. Ο Θεός είναι αγάπη και η αγάπη Του δεν είναι απλά μία ηθική Του ιδιότητα. Όλη η ιστορία δείχνει πως

δεν εγκατέλειψε τον άνθρωπο. Δεν τον άφησε έξω από τον παράδεισο, αλλά του τον δίνει για να ζήσει αιώνια. Αλλιώς γιατί να γεννηθεί από την Θεοτόκο; Γιατί να σταυρωθεί; Και γιατί να αναστηθεί; Είναι αγάπη και ενεργεί από αγάπη. Χώρεσε στη μήτρα της Θεοτόκου, η οποία κατάφερε να χωρέσει Εκείνον που ο ίδιος ο ουρανός δεν χώρεσε.

Και ενανθρώπισε. Όχι για να τιμωρηθεί ο υιός του Θεού στη θέση του ανθρώπου όπως έλεγε ο Άνσελμος. Ούτε τιμωρεί το αμαρτωλό ανθρώπινο γένος και τον υιό του ακόμα, ο οποίος ενσαρκώνεται με σκοπό να τιμωρηθεί, όπως απaráδεκτα και αντιεκκλησιαστικά έγραφε στο βιβλίο του «Μετάνοια» ο π. Σεραφείμ Παπακώστας, υπεύθυνος των παραεκκλησιαστικών οργανώσεων «ΖΩΗ». Εξάλλου η θέση του τελευταίου δεν απέχει καθόλου από την προτεσταντική ηθική, από την οποία οι οργανώσεις, κι επιτέλους ας φωνάξουμε δυνατά την αλήθεια, έχουν επηρεαστεί σε πολύ μεγάλο μέρος. Στον αντίποδα των ηθικιστικών και ευσεβιστικών προκλήσεων, ο λόγος του Γρηγορίου του Θεολόγου, που δείχνει πως ο Θεός ενσαρκώθηκε «διά τό άγιασθῆναι τῷ άνθρωπίνω τοῦ Θεοῦ, τόν άνθρωπον».

Ο άνθρωπος απελπίζεται σε βάθος πλέον, οντολογικά και υπαρξιακά φαίνεται να του αφαιρείται το δικαίωμα της μεταμόρφωσης, της ανάστασης. Και στην απελπισία του αυτή έρχεται ο μεγάλος Γρηγόριος Νύσσης εξομολογούμενος στον ανθρώπινο πόνο, αναστεναγμό, αδιέξοδο και αγωνιακή λύπη: «Άεί ὅταν μνησθῶ τῆς Εὔας τήν παρακοήν δακρύω· καί ὅταν ἴδω πάλιν καί κατανοήσω τόν καρπὸν τῆς θεοτόκου Μαρίας ἀνακαινίζομαι. Δεῦτε, λαοί, τόν ἐκ παρθένου τεχθέντα πάντες ἀνυμνήσωμεν, δόξα καί χαρακτήρ πρό αἰώνων ὑπάρχον θεότητος ὁμοιοπαθείς γέγονεν τῇ ἡμετέρᾳ πτωχίᾳ, ἡ μεγαλοπρεπῆς ἐξουσία ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων μορφῆν δούλου ἀνέλαβεν, ὁ ἐπί χερουβίμ ὑπό μυριάδων ἀγγέλων ἀνυμνούμενος ἐμπολιτεύεται κόσμῳ, ὁ πρό ὧν καί σώζων ὅλον τόν κόσμον ἐξ ἀγίας παρθένου ἐτέχθη, ἵνα τόν πρωτόπλαστον πάλιν ζωοποιήσῃ». (Γρηγόριος Νύσσης, Ἐγκώμιον εἰς εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου).